

Consultatieverslag Actieplan Digitale Connectiviteit

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Den Haag

30 april 2018

Van 15 maart tot 11 april vond er een consultatie plaats rond het actieplan digitale connectiviteit. In deze consultatie legde het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) concrete vragen voor en haalde zo input op voor het verder vormgeven van het Actieplan Digitale Connectiviteit die voor de zomer 2018 wordt gepubliceerd. Op deze consultatie kwamen 435 reacties online binnen via de website <https://www.internetconsultatie.nl/connectiviteitsplan> waarvan 239 openbaar beschikbaar zijn gesteld door de respondent. Daarnaast zijn een beperkt aantal reacties op andere wijze binnengekomen en deze zijn ook meegenomen in dit verslag. Specifiek was de reactietermijn van de vragen over de dekkingseis (11 en 12) verlengd en drie partijen hebben hun reactie op deze vragen na het sluiten van de algemene consultatietermijn per mail ingestuurd.

De consultatievragen waren verdeeld in een aantal onderwerpen en deze worden in dit verslag aangehouden.

Trends

Veel partijen herkennen de geschetste trends en zien dat het belang van connectiviteit toeneemt: digitalisering is van belang voor de aanpak maatschappelijke vraagstukken en vitale partijen en bedrijven worden voor hun kernactiviteiten steeds afhankelijker van connectiviteit.

Een aantal partijen noemen nog aanvullende trends. Zo wordt door een aantal partijen aangegeven dat internet exchanges, datacenters, hosting- en housing providers van belang zijn voor de Nederlandse economie en vestigingsklimaat. Ook wordt toegelicht dat connectiviteit naast accessnetwerken ook de volgende zaken omvatten: bulkverbindingen (via land, satelliet en zee), public en private peering en transit (internet exchanges), de productie van digitale activiteiten (datacenters, infrastructurele cloud en hosting) en de internetkernprotocollen (voor domeinen, routing en internet standaarden).

Verder geven een aantal partijen aan dat op de markt voor breedband in afgelegen gebieden steeds meer aanbieders actief zijn en dat ditzelfde geldt voor de zakelijke markt. Aangegeven wordt dat nieuwe spelers de zakelijke markt betreden, om al dan niet in samenwerking met al bestaande partijen nieuwe diensten aan te bieden, zoals lokale maatwerkconnectiviteit, voor gebruikers als industriële partijen, die voor bedrijfskritische toepassingen vergaand controle willen op onder meer de toegang tot hun netwerken, waarvoor ze zo nodig exclusief spectrum gebruiken. Een aantal partijen geven aan dat consolidatie zich grotendeels richt op de mobiele consumentenmarkt en contentdiensten; de zakelijke markt kent door het vele maatwerk minder schaalvoordelen.

Verder geven partijen aan dat de convergentie vast-mobiel sterk gerelateerd is aan IoT en 5G, dat afhankelijk is van vaste backhaul. Een aantal partijen geeft aan dat van convergentie tussen content en connectiviteit geen sprake is, gezien de groeiende vraag naar internet-only én het aanbod van content los van connectiviteit door onder meer muziek en video 'on demand'-partijen. Daarnaast is sprake van diversificatie: nieuwe marktpartijen die specifieke diensten aanbieden op één van de lagen van een voormalig verticaal geïntegreerde markt, bijvoorbeeld het management van bulkverkeer of indoor dekking. Partijen benoemden daarbij dat indoordekking een belangrijk aandachtspunt is.

Spectrum

Veel partijen geven aan dat het wenselijk is dat frequenties voor bedrijfsspecifieke toepassingen, naast frequenties voor landelijk mobiele opererende operators, beschikbaar worden gesteld. Over welke en hoeveel frequenties dit moeten zijn ontstaat wel discussie. 1x40 of 2x20 zoals in de consultatievragen wordt voorgesteld wordt gezien als een minimale hoeveelheid en er is ook een roep om 1x80 of zelfs 1x100 MHz. Qua frequentieband wordt gevraagd om behoud of het uitbouwen van beschikbare frequenties tussen 3400-3800 MHz. Andere opties die worden genoemd betreffen de 1900 MHz TDD en 2300 MHz. Ook over de wijze van beschikbaar stellen verschillen de meningen tussen een licht vergunningsregime, LSA, of andere vormen van gedeeld gebruik.

Over de 3,5 GHz ontstaat een gedifferentieerd beeld. Landelijk opererende mobiele operators willen deze beschikbaar hebben op landelijk exclusieve basis, terwijl bestaande gebruikers vaak vragen om het respecteren van bestaande vergunningsrechten. Ook zijn er partijen die juist meer

ruimte willen hebben voor bedrijfsspecifieke toepassingen. Voor de 26 GHz geven sommige partijen aan dat deze landelijk exclusief vergund zou moeten worden, terwijl anderen daarbinnen ruimte zijn om daarnaast regionaal of lokaal te vergunnen. Ook zijn er veel respondenten die voorstellen (soms een deel van) deze vergunningen te verlenen op aanvraag of vragen, op volgorde van binnenkomst of zelfs vergunningsvrij. Voor de 66 GHz-band steunt een merendeel van de respondenten de inzet om te streven naar het vergunningsvrij beschikbaar stellen.

Lokaal beleid

Veel van de respondenten reageerden exclusief op het voorstel rond de EMV-norm. Vrijwel de meeste reacties (ongeveer twee derde) gingen over de mogelijke gezondheidsrisico's van straling. Respondenten (voornamelijk individuen) zijn daarom terughoudend met het voornemen om 5G uit te rollen en geven aan dat het voorzorgsprincipe dient te worden gehanteerd bij EMV. Ook geven een aantal respondenten aan 'stralingsvrijezones' te wensen. Specifiek wordt door ongeveer een derde van de respondenten aangegeven dat zij voorstander is van wettelijke normen. Daarbij geven sommige respondenten aan dat hun voorkeur voor het instellen van een wettelijke norm afhankelijk is van de hoogte van die norm.

Gemeenten geven in hun reactie over het algemeen aan dat ze voor meer transparantie van het antennebeleid zijn en meer kennis hierover zouden willen uitwisselen. Ze geven aan keuzevrijheid te willen behouden om af te wijken. Specifiek geven ze aan voor landelijke EMV-normen te zijn en vinden het wenselijk dat het toezicht hierop bij Agentschap Telecom komt te liggen. Telecomaانبieders geven ook aan voor meer transparantie rond het antennebeleid zijn en geven aan dat met invoering van de Omgevingswet versnippering van het lokale beleid moet worden voorkomen. Verder wordt aangegeven dat gemeenten teveel geld vragen voor het gebruik van plekken om antennes te plaatsen (bijv. op gemeentelijke gebouwen). Verder geven aanbieders aan dat landelijke uniformiteit van EMV het uitgangspunt zou moeten zijn. Apparatuurleveranciers geven hetzelfde aan en pleiten evenals voor meer transparantie en een sterkere rol van de Rijksoverheid.

Rond de aanleg van kabels en leidingen wordt door nagenoeg alle partijen aangegeven meer transparantie te steunen door overzichtelijk te maken wat de verschillende lokale eisen zijn. Daarnaast wordt door veel partijen aangegeven dat het verstandig is om duidelijker te maken wat de ambities zijn van het ministerie van EZK en dat dit goed moet worden uitgewerkt in het lokale beleid. Daarbij wordt wel wisselend geageerd in de mate van regie die de rijksoverheid moet nemen in lokale regelgeving en -beleid. Sommige partijen pleiten voor harmonisering van de lokale regels.

Investeringen

Rond investeringen gaven veel telecompartijen aan dat de grootste belemmering in het buitengebied de financiering is aangezien op sommige plekken geen positieve business case te verwachten is. Veel partijen geven aan dat het belangrijk is dat de Rijksoverheid hier een sterkere rol pakt. Een beperkter aantal partijen zien hier geen aanvullende rol voor de Rijksoverheid. Veel partijen noemen dat onduidelijkheid rond de staatssteunregels problematisch is. Een beperktere groep partijen geeft aan dat lokale overheden belemmerend handelen door verkeerd lokaal beleid te voeren of te snel staatssteun te leveren. Partijen geven verder aan dat er genoeg spectrum wenselijk is voor uitrol van vast-draadloze netwerken in het buitengebied. Veel partijen zijn positief over het bieden van een nieuwe handreiking met daarin best practices, maar er wordt terughoudender gereageerd op het idee van een model business case.

Een beperkt aantal partijen geven aan dat de ambitie in steden te laag is en dat hier meer focus op moet komen. Verder gaven partijen aan positief te zijn over een faciliterende rol door de Rijksoverheid voor het bij elkaar brengen van partijen, maar worden hier niet concreet.

Wat betreft de dekkingsplicht zijn zowel telecompartijen als gemeenten blij met het opleggen hiervan; alleen over de invulling is discussie. Sommige partijen geven aan dat het geconsulteerde voorstel redelijk is, anderen vinden het te hoog voor het leveren van een minimum snelheid en anderen vinden hem niet ambitieus genoeg. Verder tekenen een aantal partijen aan dat gebruik van hogere banden voor de invulling vereist is. Een aantal partijen geven bovendien aan dat van belang is om in de dekkingsplicht ook aspecten als indoor en bedrijfsspecifieke dekking te regelen.

Continuïteit

Er wordt door respondenten in grote mate steun uitgesproken voor het afspreken van KPI's met (vitale) telecompartijen voor continuïteit. Wel wordt er ook gepleit voor terughoudendheid om niet

de marktwerking te verstoren. Ook wordt opgeroepen om goed te kijken naar de verschillende onderdelen van de telecomsector en op basis hiervan te bepalen waar KPI's nodig zijn. Veel partijen geven bovendien aan dat de privaat-publieke crisismanagement-structuur goed werkt en versterkt zou moeten worden. Er is veel bereidheid om hier actief in mee te werken. Een aantal partijen adviseren om intersectorale oefeningen te organiseren om crisisstructuur te verbeteren.

Rond de bewustwording van de afhankelijkheid van telecom wordt veel steun uitgesproken voor voortzetting van het telekwetsbaarheid programma. Aangegeven wordt dat de bewustwording wordt verbeterd door best practises, simulaties en aansprekende voorbeelden te delen. Verder wordt gesuggereerd om gebruik te maken van de brancheorganisaties, NNI/NEN (platform om regels te ontwikkelen die bedrijven en instellingen kunnen helpen met het zorgvuldig beheer van telecom faciliteiten) en DTC.

Innovatie

De reacties op de consultatie onderschrijven het belang van innovatie en de belangrijke rol van 5G daarin. Daarbij wordt wel door een aantal partijen het vernieuwende van 5G genuanceerd aangezien al veel kan met de bestaande technieken. Veel partijen onderschrijven daarnaast het belang van (5G) pilots en experimenten en dat die nodig zijn voor het zoeken naar use cases voor 5G. Diverse 5G-toepassingen in sectoren worden genoemd. Mobiliteitstoepassingen is de belangrijkste die wordt genoemd en daarnaast wordt openbare orde en veiligheid (OOV) genoemd als toepassing waarbij de overheid een belangrijke rol speelt (bijv. als launching customer).

De meeste partijen zeggen dat de overheid een rol kan/moet spelen bij innovatie aangezien niet altijd sprake is van positieve business cases in deze fase. Daarbij stellen meerdere partijen dat innovatie wel primair aan de markt overgelaten moet worden. Over de overheid wordt concreet aangegeven dat die moet faciliteren, in ieder geval met de randvoorwaarden spectrum en lokaal beleid. Ook andere factoren, zoals netneutraliteit, data-standaarden, privacy en toegang worden genoemd. Wat betreft pilots en experimenten kan de overheid partijen samenbrengen en kennisdeling faciliteren. Een aantal partijen geven aan dat de overheid zich daarbij zou moeten richten op het maatschappelijk belang. Een deel van partijen geeft aan dat overheidsfinanciering van projecten/pilots/experimenten wenselijk is zonder dat wordt aangegeven hoe dit vorm zou moeten krijgen en op welk gebied dit wenselijk zou zijn. Verder wordt een aantal keren een innovatiecompetitie genoemd en dat SBIR MKB-innovatie kan helpen. Bovendien wordt aangegeven dat Europese financiering beschikbaar is, maar lastig is om binnen te halen.